

Урок 1

Упознавање

Милан: Здраво, Аљоша! Уђи! Тата и мама нису код куће. Ово је моја сестра Драгана.

Аљоша: Драго ми је. Ја сам Аљоша. Ја сам ваш нови сусед.

Драгана: Ти ниси из Београда?

Аљоша: Не, нисам. Наша породица је у Београду тек неколико дана.

Драгана: Одакле сте ви?

Аљоша: Ми смо из Москве. Мој тата је професор руског језика.

Милан: А наш тата је инжењер. А мама је лекар.

Драгана: Они су сада на послу. Аљоша, јеси ли за један сок?

Аљоша: Може. Сок је одличан. Хвала. А данас је јако топло.

Речник

уђи, уђем	да вляза
уђи	влез
бити на послу	на работа съм
бити код куће	вкъщи (у дома) съм
он је за сок	той иска сок
драго ми је	приятно ми е
породица	семејство
тата	татко
мама	мама, майка
сестра	сестра
брат	брат
кућа	къща
Београд	Белград
Москва	Москва
дан	ден
сусед	съсед
професор	преподавател (в средно училище или в университет)
руски језик	руски език
инжењер, инжењера	инженер
лекар, лекара	лекар
упознавање	запознаване
посао, посла	работа
сок	сок (напитка)
нов, нови; нова, ново	нов
руски, руска, руско	руски
одличан, одлични; одлична, одлично	отличен
неколико	няколко
сада	сега
данас	днес
јако	много
топло	горещо
мој, моја, моје	мой
твој, твоја, твоје	твой
наш, наша, наше	наш

ваш, ваша, ваше	<i>ваш</i>
овај, ова, ово	<i>този</i>
одакле	<i>откъде</i>
Здраво!	<i>Здравей! Здравейте!</i>
Хвала!	<i>Благодаря!</i>
Може.	<i>Може; Да, моля.</i>
један, једна, једно	<i>един</i>
тек	<i>едва (използва се за време)</i>

В срџбски език в състава на сказуемото задължително трябва да има глагол в лична форма.

Затоа, ако на руски може да се каже "я школьник", то на срџбски това звучи така: **ја сам ученик**. Сравнете следните руски и срџбски изречения:

Это мой друг (*Това е мой приятел*). — **Ово је мој пријатељ**.

Сегодня мы в школе (*Днес сме на училище*). — **Данас смо ми у школи**.

Като спомагателен глагол в сегашно време се използва глагола **бити** (съм). Съществуват пълни и кратки форми на този глагол.

Спрежение на глагола *биѝи* в сегашно време

Кратки форми

ја сам	ми смо
ти си	ви сте
он/она/оно је	они/оне/она су

Пълни форми

јесам	јесмо
јеси	јесте
јесте	јесу

В повечето случаи се използват кратките форми на глагола **бити**. Те се отличават с някои особености. На тези думи не пада ударение, те се произнасят като една дума с предходна ударена дума. Такива неударени думи се наричат енклитики. Енклитиките не могат да се намират в абсолютното начало на изречението. В изречението те обикновено стоят след първата ударена дума. Затоа в дадената по-горе таблица на спрежението кратките форми са дадени в позицията след ударените думи — лични местоимения.

Пълните форми на глагола **бити** се използват в следните случаи:

1) ако изречението се състои само от една дума — формите на глагола **бити**:

Аљоша, ти си из Москве? — Јесам. Аљоша, ти от Москва ли си? — Да.

2) при желание на говорещия да подчертае потвърждението:

Данас није јако топло? — Данас јесте јако топло. Днес май не е много топло. — Днес е МНОГО топло.

Именителен падеж множествено число на личните местоимения

Обърнете внимание на това, че личните местоимения **он, она, оно** имат отделни форми за множествено число за всеки от трите рода: **они, оне, она**.

ОНА + ОНА = ОНЕ

ОНО + ОНО = ОНА

ОН + ОН = ОНИ

ОН + ОНА = ОНИ

ОН + ОНО = ОНИ

ОН + ОНА + ОНО = ОНИ

Два **пријатеља** иду на купање (**пријатељ** — същ. м. р.) **Они** иду заједно. — *Двама приятели отиват да се къпят. Те отиват заедно.*

Девојчице читају књиге (**девојчица** — същ. ж. р.) **Оне** воле интересантне књиге. — *Момичетата четат книги. Те обичат интересни книги.*

Брда су висока (**брдо** — същ. ср. р.) **Она** су лепа. — *Планините са високи. Те са красиви.*

Ако става дума за група лица или предмети, назовавани със съществителни от различни родове, тогава се използва местоимението **они**:

Девојке и младићи играју (**девојка** — същ. ж. р., **младић** — същ. м. р.) **Они** играју целу ноћ. — *Момичетата и момчетата танцуват. Те танцуват цела нощ.*

Отрицателни форми на глагола **биџи**

нисам	нисмо
ниси	нисте
није	нису

Отрицателните форми не са енклитики. Това са думи, имащи ударение. Изречението може да започва с тази форма: **Ниси из Београда? — Нисам.**

Притежателни прилагателни

Притежателните прилагателни отговарят на въпрос **чији? чија? чије?** (*чий?...*). Те означават, че нещо принадлежи на човек или животно. В руски език се използват притежателни прилагателни: *Наташина тетрадь* (Наташината тетрадка), *отцовы сапоги* (бащините (татковите) ботуши), — но по-често отношенията на принадлежност се изразяват чрез родителен падеж: *тетрадь Наташи* (тетрадката на Наташа), *сапоги отца* (ботушите на бащата), *портрет Шаляпина* (портретът на Шаляпин), *фильм Эйзенштейна* (филмът на Айзенщайн), *таблица Менделеева* (таблицата на Менделеев (Менделеевата таблица)). В сръбски в такава ситуация се използват притежателни прилагателни: **Наташина свеска, очеве чизме, Шаляпинов портрет, Ајзенштајнов филм, Менделџевљева таблица.**

От съществителните от мъжки род притежателните прилагателни се образуват така:

основа + суфикс -ов- или -ев- +	-[] (м. р.)
	-а (ж. р.)
	-о (ср. р.)

Суфиксът **-ев-** се прибавя към основа, окончаваща на мека съгласна (**њ, љ, ћ, ђ, ј**) или **ж, ч, џ, ц, р**. Към останалите основи се прибавя суфикс **-ов-**. Например:

- от съществителното **Вук**: **Вук-** + **-ов-** + [] = **Вуков** (*принадлежащ на Вук или направен от Вук*); **Вуков речник** — *речникът на Вук*;
- от съществителното **краљ**: **краљ-** + **-ев-** + [] = **краљев** (*кралски*); **краљево решење** — *решение на краља, кралско решение.*

Ако основата на съществителното окончава на **ц**, то се променя в **ч**. Затова от съществителното **стриц** (*чичо*) прилагателното се образува така: **стриц-** -> **стрич-** + **-ев-** + [] = **стричев** (*чичов*); **стричев портрет** — *чичовият портрет.*

От съществителните от женски род и мъжки род с окончание **-а** в им. падеж притежателните прилагателни се образуват така:

основа + суфикс -ин- +	-[] (м. р.)
	-а (ж. р.)
	-о (ср. р.)

Например:

От **Драгана**: **Драган-** + **-ин-** + [] = **Драганин** (*принадлежащ на Драгана или направен от Драгана*). **Драганин брат** — *братът на Драгана*. **Драганина књига** — *книгата на Драгана*. **Драганино писмо** — *писмото на Драгана, писмо от Драгана.*

От **тата**: **тат-** + **-ин-** + **[]** = **татин**; **тата**на **торба** — *чантата на татко, татковата чанта.*

ВУК + ОВ = ВУКОВ

КРАЉ + ЕВ = КРАЉЕВ

ДРАГАНА + ИН = ДРАГАНИН

Притежателните прилагателни, образувани от собствени имена, се пишат с главна буква.

Упражнения

1. Преведете думите и словосъчетанията на сръбски език.

Семейство, съсед, преподавател, руски език, ден, няколко дни, на работа, у дома, откъде, днес, много горещо, отличен.

2. Поставете пропуснатия спомагателен глагол.

Ја ... Аљоша. Ти ... Драгана. Они ... Милан и Аљоша. Ти ... код куће. А ви ... код куће? Они ... суседи. Милан ... ученик. Ми ... за сок. Ви ... на послу. Он ... наш пријатељ.

3. Съставете изречения по образец.

Образец: *Драјана... — Драјана је она. Аљоша... — Аљоша је он.*

Мама... Мама и Драгана... Милан и Аљоша... Тата... ја и тата... Наташа и Олга... Ти и мама... Виктор и Владимир... Ја и Милан... Владимир и Олга... Ти, тата и Виктор... Мама и ја...

4. Дайте максимален број отговори на въпросите.

Ко је Аљоша? Ко је Милан? Ко је Драгана? Ко је Миланов тата? Ко је Драганина мама? Ви сте професор? Ко је лекар? Одакле су Милан и Драгана? Аљошина породица је из Београда? Одакле су они? Где су Миланови и Драганини родители? Какав је сок?

5. Потврдете или опровергајте тврденията.

Образец: *Драјана је код куће. — Да, иако је. Драјана је код куће. Аљоша је из Београда. — Не, није иако. Аљоша није из Београда. Аљоша је из Москве.*

Миланови родители су код куће. Аљоша је Миланов нови сусед. Аљошина породица је у Београду један месец. Аљоша је из Сарајева. Аљошин тата је лекар. Миланов тата је инжењер, а мама је лекар. Драгана није код куће. Аљоша је за сок. Сок је одличан. Данас је јако хладно.

6. Употребете глагола **бићи** в положителна и отрицателна форма.

Образец: *Таја и мама ... код куће. — Таја и мама су код куће. Таја и мама нису код куће.*

То ... Миланова сестра Драгана. Аљоша ... Миланов нови сусед. Ти ... из Београда, а ја ... из Москве. Миланови родители ... инжењери. Аљошин тата ... професор. Ти ... за сок.

7. Образувајте от съществителните, дадени в скобите, притежателни прилагателни и ги употребете в нужната форма.

То је (Милан) сестра Драгана. (Аљоша) тата је професор руског језика. Аљоша је (Милан) нови сусед. (Драгана) мама је лекар. Ко су (Милан и Аљоша) родители?

8. Разкажете на сръбски език какво научихте за Милан и Аљоша.

9. Разкажете какви са по професия вашите родители и съседи, като използвате тези думи, които вече знаете, както и дадените по-долу.

радник	работник
научни радник	научен работник
грађевинар, грађевинара	строител
шофер, шофера	шофьор
продавац, продавца	продавач
продавачица	продавачка
глумец, глумца	актјор
глумица	актриса

сликар, сликара	художник
службеник	служител
бизнисмен, бизнисмена	бизнесмен
певач, певача	певец
певачица	певица
војно лице	военен
молер	бояджия (на стени)
чистач, чистача	чистач
чистачица	чистачка
књиговођа	счетоводител
тренер	треньор
спортиста	спортист
домаћица	домакиня
поштар, поштара	пощаджия, пощальон
учитељ	учител в начално училище
учитељица	учителка в начално училище
наставник	учител в средно училище
наставница	учителка в средно училище
професор	преподавател в средно училище или университет
професорица	преподавателка в средно училище или университет

10. Преведете на срѣбски език.

Аљоша е новијат сѣсед на Милан. Аљоша не е от Белград, тој е от Москва. Семејството на Аљоша е в Белград едва от неколку дни. Таткото на Аљоша е преподавател по руски език. Таткото на Милан е инженер. Мајката на Милан и Драгана е лекарка. Мама и татко сега не са вкѣщи. Те са на работа. Днес е многу топло. Аљоша би изпил един сок. Сокѣт е отличен.

11. Прочетете стихотворението, преведете го и го научете наизуст.

Свако је нечији

Деда се звао Глиша,
И унук се звао Глиша.
Кад унука питају: Чији си?
Он каже: ја сам Глишин Глиша.

Бака се звала Деса,
И унука се звала Деса.
Кад унуку питају: Чија си?
Она каже: ја сам Десина Деса.

Десина Деса и Глишин Глиша
Иду у исту школу
У исти разред. Седе у истој клупи,
Они су "пар".

Седе заједно, играју се заједно.
Сада их деца овако зову:
Њу — Глишиног Глише Десина Деса,
А њега — Десине Десе Глишин Глиша!
Тако и треба. Нека се зна ко је чији.

А свако је нечији и још нечији.

(Слободан Стојановић)

Речник

звати се, зовем се	казвам се
питати, питам	пита́м
казати, кажем	говоря, казвам
ићи, идем	ходя
седети, седим	сedia
седети у клупи, седим	сedia на чин
играти се, играм се	играя
звати, зовем	казвам, наричам
знати, знам	знам
треба	трябва
нека се зна	нека се знае
деда	дядо
бака	баба
унук	внук
унука	внучка
деца	деца
школа	училище
клуба	чин
пар	двойка
нечији, нечија, нечије	нечий
исти, иста, исто	един и същ
сваки, свака, свако	всеки
у клуби	на чин
заједно	заедно
овако	така
тако	така
ко	кой
чији, чија, чије	чий
нека	нека
још	още
а	а

12. Отговорете на въпросите в съответствие с образаца.

а)

Образец: *Аљошин ѡаѡа је ѡрофесор? — Јесѡе. Аљошин ѡаѡа је ѡрофесор.*

Миланови родитељи су на послу? Ви сте ђак? Глиша је Десин пар? Деса је Глишина пријатељица? Ви сте пријатељи? Деса и Глиша су у истој клуби?

б)

Образец: *Аљошин ѡаѡа није ѡрофесор? — Аљошин ѡаѡа јесѡе ѡрофесор.*

Миланови родитељи нису на послу? Ви нисте ђак? Глиша није Десин пар? Деса није Глишина пријатељица? Ви нисте пријатељи? Деса и Глиша нису у истој клуби?

13. Изиграйте сценка със следното съдържание.

У вас идва ваш нов познат. Представете го на семейството си. Представете всеки член на семейството си на новия си приятел. Разкажете за тях и за себе си всичко, което можете. Предложете на госта нещо за ядене или пиене. Можете да използвате думите **сладолед, колач** (сладкиш, кейк), **чај**.